

Права дитини в мирний час і впродовж війни

ПОСІБНИК

Цей проєкт створено Регіональним центром прав людини завдяки отриманому гранту від Фонду дитячої стійкості: розвиток спроможності та фінансування українських організацій громадянського суспільства (Children's Resilience Fund: Providing Capacity Building and Funding to Ukrainian Civil Society Organisations) в Україні. Програма реалізується Crown Agents in Ukraine та Integrity Action.

CROWN AGENTS
ACCELERATING SELF-SUFFICIENCY & PROSPERITY

**INTEGRITY
ACTION**

Regional
Center for
Human Rights

ПРАВА ДИТИНИ В МИРНИЙ ЧАС І ВПРОДОВЖ ВІЙНИ

ПОСІБНИК

Цей посібник був підготовлений спільно експертками та юристками ГО «Регіональний центр прав людини» Катериною Рашевською, Ксенією Корнієнко, Дариною Підгорною, Валерією Харченко, Анастасією Сидоренко й Катериною Гуменюк.

Юридична вичитка: Катерина Рашевська.

Літературне редагування: Мар'яна Добоні.

Дизайн: Анна Сіома.

Передмова 4

Розділ I. Які права мають діти та чому важливо про них знати

I.1. Хто я? 7

I.2. Усе починається з принципів ..10

I.3. Звідки беруться права? 17

I.4. А чи можна жити без прав? .. 32

I.5. Що далі? 34

- Питання для самоперевірки
- Почитати, подивитися

Розділ II. Як війна впливає на права дітей

2.1. Історії, що ховаються за цифрами 38

2.2. Чому діти більш вразливі в збройних конфліктах? 39

2.3. Шість серйозних порушень прав дитини під час війни 40

2.4. Моя історія 49

2.5. Що далі? 51

- Поміркувати
- Почитати
- Твої інструменти
- Подивитися

Розділ III. План дій у випадку порушень прав дитини

3.1. Як розпізнати порушення своїх прав? 53

3.2. Що робити, якщо мої права порушують? 54

3.3. Люди, яким я довіряю 56

3.4. Що далі? 58

- Твої інструменти
- Питання для самоперевірки
- Інформаційні джерела, які можуть стати в пригоді

Квіз 59

ПЕРЕДМОВА

Любий друже або подруго!

У руках ти тримаєш книгу, у яку ми вклали всі свої знання, а також дрібку надії, нескінченне натхнення та віру в право, яке робить наш світ безпечним і затишним місцем для твого розвитку й процвітання.

Ця книга створена для того, щоб дізнатися більше про свої права, а також віднайти ключ до щасливого й гідного життя. Ти і твої права – важливі незалежно від будь-яких обставин, навіть (і особливо) тоді, коли спалахують війни чи інші негаразди. У цій книзі ми розповімо, як не допустити й за потреби захистити свої права, як завдяки знанням здобути силу, що дозволить встояти в найбуремніші часи.

Ми переконані, що ти заслуговуєш на любов, турботу, підтримку, якісну освіту, а також можливість висловлювати свою думку, незалежно від того, хлопчик ти чи дівчинка, маленький(-а) чи високий(-а), слухняний(-а) чи бешкетник(-ця). Ми щиро віримо в тебе – у твою допитливість і невтомність, у твої мрії та твій талант. Ми хочемо допомогти тобі відчувати себе в безпеці, надавши чіткі покрокові плани дій у ситуаціях, коли слід згадати або захистити свої права. Ми навчимо тебе, як підтримувати одне одного – удома, у школі та суспільстві.

Захищати свої права та права інших – надзвичайно важливо. Ми впевнені, що ти можеш стати справжнім(-ою) супергероєм(-кою), який(-а) допоможе зробити наш світ кращим для всіх дітей.

Ми запрошуємо тебе в захопливу подорож по Всесвіту прав дитини, де ти дослідити, як можна захищати себе та своїх друзів, щоб ніщо не заважало вам жити впевнено та радісно. Пристебни пасок безпеки! Ми відлітаємо за кілька секунд.

Поради для кращого ознайомлення з розділами:

1. Читай уважно та став запитання

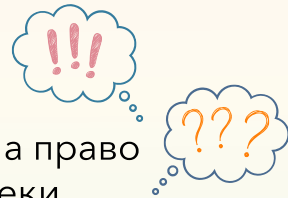
Якщо щось не зрозуміло – запитай у дорослого або пошукай пояснення.

2. Виділяй головне

Підкреслюй важливі слова або записуй їх у зошит.

3. Використовуй асоціації

Наприклад, право на освіту – це як ключ до знань, а право на захист – як парасолька, що оберігає від небезпеки.

4. Грайся в навчальні ігри

Спробуй відповісти на запитання або намалювати малюнок про свої права.

5. Дивися навколо

Подумай, як права дитини «працюють» у твоєму житті – у школі, удома, на вулиці.

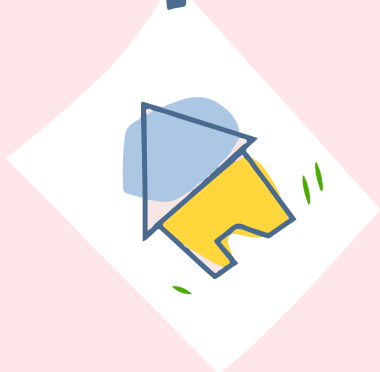
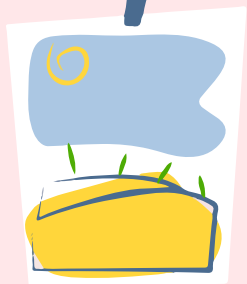
6. Розкажи іншим

Поясни своїми словами другу або родичу, що ти дізнався(-лася). Це допоможе краще запам'ятати.

7. Уяви себе героєм(-кою)

Що б ти зробив(-ла), якби твоє право порушили?
Як би ти захищав(-ла) його?
Так буде легше запам'ятати й зрозуміти свої права!

РОЗДІЛ І.

ЯКІ ПРАВА МАЮТЬ ДІТИ ТА ЧОМУ
ВАЖЛИВО ПРО НИХ ЗНАТИ

І.І. ХТО Я?

Мій портрет

Мене звать

Мій вік

Цікаві факти про мене

Я маю право на

Хто така дитина з погляду права?

Дитина – це людина, якій ще не виповнилося 18 років. Це визначення дає Конвенція ООН про права дитини – міжнародний договір, який захищає права всіх дітей у світі.

Що це означає?

- Діти мають права – особливі правила для дорослих і держав, які допомагають дітям жити в безпеці, мати можливість навчатися, гратися й розвиватися. Наприклад, право на освіту, медичну допомогу, відпочинок і захист.
- Діти мають обов'язки, відмінні від обов'язків дорослих, – відвідувати школу, сумлінно вчитися, піклуватися про своє здоров'я, поважати дорослих, дбати про природу, не ображати інших дітей.
- Держава та дорослі повинні піклуватися про дітей – забезпечувати їм безпеку, розвиток і щасливе дитинство.

Саме співпраця всіх дорослих, держави, суспільства є ключем до забезпечення прав дитини.

Великі справи починаються з маленьких кроків!

Практичне завдання:

1. Намалюй себе в центрі аркуша.

Намалюй свій портрет або просто фігурку, яка тебе уособлює.
Можеш додати своє ім'я.

2. Навколо себе розмісти свої права та обов'язки.

Зліва (або зверху) – права.
Справа (або знизу) – обов'язки.

3. Намалюй свої права.

Право на освіту – намалюй книгу або школу.
Право на медичну допомогу – лікаря або аптечку.
Право на сім'ю – будинок або родину.
Право на відпочинок – гойдалку або сонце тощо.

4. Намалюй свої обов'язки.

Відвідувати школу – рюкзак або зошити.
Дбати про природу – дерево або квітку.
Поважати інших – потиск рук або усміхнених друзів.
Не смітити – урну зі сміттям тощо.

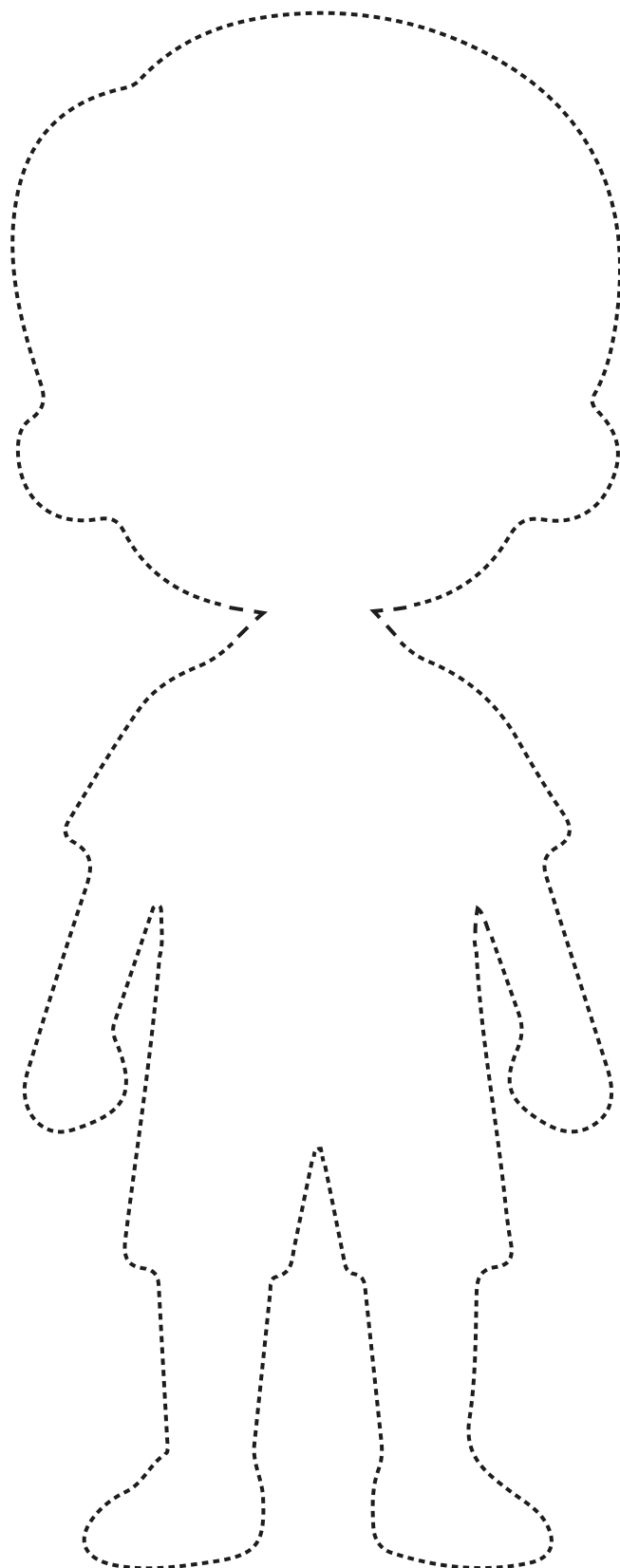
5. Розфарбуй і підпиши кожен малюнок

Використовуй яскраві кольори, щоб зробити його красивим.
Напиши, що означає кожен малюнок.

Поміркуй:

1. Яке право для тебе найважливіше?
2. Який обов'язок тобі виконувати найлегше?
3. Як ти можеш допомогти іншим дітям знати свої права?
4. Покажи свій малюнок дорослим або друзям і розкажи про свої права та обов'язки!

Права

Обов'язки

1.2. УСЕ ПОЧИНАЄТЬСЯ З ПРИНЦИПІВ

Такі звичні дітям веселка та стіл допомагають зрозуміти основні принципи, які завжди треба брати до уваги при забезпеченні та реалізації прав дитини.

«Забезпечуючи найкращі інтереси дітей, ми забезпечуємо найкращі інтереси всього людства».

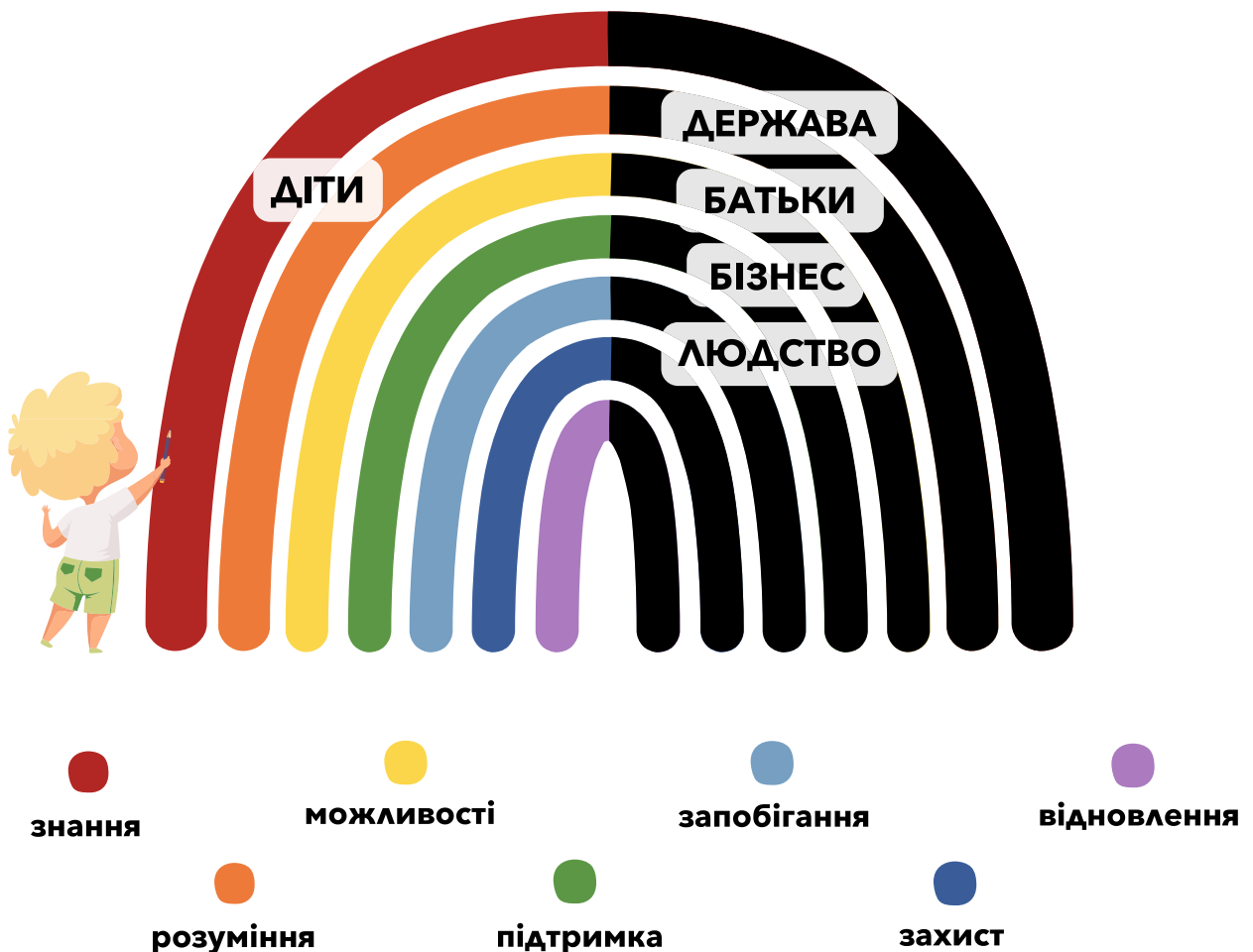
Керол Белламі

(колишня виконавча директорка ЮНІСЕФ)

Веселка прав дитини

Ті, хто МАЄ права

Ті, хто МАЄ обов'язки

Веселка прав дитини показує, як забезпечуються права дітей і хто відповідає за їх виконання. Вона складається з двох важливих сторін:

Ті, хто має обов'язки

Це люди, організації чи уряди, які відповідають за створення умов, щоб діти могли реалізувати свої права. Наприклад:

- Уряди повинні створювати закони, які захищають дітей.
- Школи забезпечують право на освіту.
- Лікарі дбають про здоров'я дітей.
- Батьки гарантують право на безпеку й розвиток дитини.

Головне завдання тих, хто має обов'язки, – створити таке середовище, де права дітей будуть захищені й підтримані.

Ті, хто має права

Це самі діти, які повинні знати про свої права та мати можливість ними користуватися. Кожен із кольорів веселки символізує одне із завдань, що мають виконувати діти та дорослі, щоб реалізувати й захистити права дитини.

ЧЕРВОНИЙ – знання: діти мають знати про свої права.

ПОМАРАНЧЕВИЙ – розуміння: діти мають розуміти свої права.

ЖОВТИЙ – можливості: діти повинні мати можливості реалізувати свої права.

ЗЕЛЕНИЙ – підтримка: дорослі повинні надавати дітям підтримку.

БЛАКИТНИЙ – запобігання: дорослі повинні вживати заходів для запобігання порушенням прав дитини.

СИНІЙ – захист: діти повинні мати можливість звернутися по допомогу, якщо їхні права порушують.

ФІОЛЕТОВИЙ – відновлення: права дитини повинні бути відновлені у випадку їх порушення.

Веселка має дві сторони, які безперервно взаємодіють між собою, забарвлюючи наш світ яскравими кольорами. Ці дві сторони – ті, хто захищає права, і ті, хто їх має. Якщо хоча б одна зі сторін не виконує свою роль, веселка може «згаснути», а права дітей опиняться під загрозою.

Веселка допомагає зрозуміти, що права дитини – це не лише про те, що вони «є». Важливо працювати разом, щоб їх забезпечити.

Як і будь-яка веселка, веселка прав дитини з'явилася «після дощу» – часу, коли діти страждали від примусової праці, насильства, голоду й неможливості навчатися. Про те, звідки беруться права дитини, піде мова далі 😊

Завдання:

Уяви, що ти – чарівник, який може зробити веселку яскравішою! Вибери один із кольорів і подумай: як ти допоможеш зробити цей колір сильнішим у твоєму житті або житті інших дітей?

Практична ситуація:

Максим та Аліна – найкращі друзі. Максим мріє стати авіаконструктором і будувати літаки. Він любить креслити схеми та придумувати моделі, але в його селі немає творчого гуртка, де він міг би навчитися більше. У найближчому місті діє авіамодельний гурток, але туди потрібно їздити, а це дорого, і тому мама не може підтримати захоплення сина. Максим засмучується, бо без знань і практики його мрія може залишитися лише мрією.

Аліна теж має проблеми: однокласники насміхаються з неї через одяг, який вона доношує за старшою сестрою. Коли вона розповіла про це вчительці, та лише сказала:

– Не звертай уваги, вони просто жартують.

Максим та Аліна знають, що кожна дитина має право на розвиток і захист від знущань. Але що робити, якщо дорослі не допомагають?

- Які кольори веселки «зникли» в цих ситуаціях?
- Хто відповідальний за захист прав Максима та Аліни?
- Що можуть зробити самі друзі, щоб захистити свої права?
- Як можна повернути яскраві кольори веселки в їхнє життя?

Перевір себе!

З'єднай кольори веселки з їхніми значеннями:

ЧЕРВОНИЙ

ПОМАРАНЧЕВИЙ

ЖОВТИЙ

ЗЕЛЕНИЙ

БЛАКИТНИЙ

СИНІЙ

ФІОЛЕТОВИЙ

а) Запобігання порушенням прав дитини

б) Відновлення прав дитини

в) Можливості для реалізації прав

г) Підтримка дітей дорослими

г') Діти мають знати про свої права

д) Діти можуть звернутися по допомогу, якщо їхні права порушують

е) Діти мають розуміти свої права

Познач, які твердження **правильні**, а які **неправильні**:

1. Лише дорослі відповідають за права дітей.
2. Якщо дитина не знає про свої права, вона не зможе ними користуватися.
3. У разі порушення прав дитини ніхто не зможе їй допомогти.
4. Діти повинні мати можливість звернутися за захистом своїх прав.
5. Якщо дорослі не виконують своїх обов'язків, права дітей можуть бути порушені.

Червоний - г'; Помаранчевий - е; Жовтий - в; Зелений - г; Блакитний - г'; Синій - а; Фіолетовий - б.
Правильні твердження: 4, 5.
Неправильні твердження: 1, 2, 3.

Перевір себе!

Стіл прав дитини

Усі права дитини нероздільні, взаємопов'язані та взаємозалежні.

Забезпечення кожного права залежить від дотримання певних принципів у кожному конкретному випадку.

Верхня частина столу – це головна мета всієї діяльності із захисту прав дитини, а ніжки – принципи, які підтримують цю мету.

Стільниця (верхня частинка столу):

Право на життя, виживання та розвиток

Кожна дитина має право жити, розвиватися, здобувати освіту, отримувати медичну допомогу, захист і підтримку.

Ніжки столу:

Стільницю підтримують чотири ніжки – це головні принципи, які забезпечують стабільність і рівновагу столу прав дитини.

1. Недискримінація

Усі діти рівні у своїх правах, незалежно від їхньої раси, статі, мови, релігії чи інших характеристик. Ніхто не має бути дискримінованим.

2. Найкращі інтереси дитини

Усі рішення, що стосуються дитини, мають ухвалюватися з урахуванням її найкращих інтересів. Це стосується як урядів, так і батьків.

3. Право дитини на участь

Дитина має право висловлювати свою думку й брати участь у розв'язанні питань, які її стосуються.

4. Право сімей і громад підтримувати дітей для найкращої реалізації їхніх прав

Держава повинна допомагати сім'ям і громадам виховувати дітей, ураховуючи їхні потреби й права.

Основа столу:

Реалізація прав у межах максимально наявних у держав ресурсів

Держави повинні використовувати всі можливі ресурси, щоб забезпечити реалізацію прав дітей.

Уявіть, що дитина сидить за столом. Щоб будь-який проєкт, програма, діяльність, політика, закон чи поведінка вважалися «заснованими на правах дитини», необхідно враховувати всі основоположні права. Якщо хоча б однієї ніжки столу або основи (реалізації прав дитини максимально можливою мірою наявних ресурсів) бракує, стіл буде нестійким, і дитина впаде.

А тепер поєднуємо веселку та стіл прав дитини

і відповідаємо на питання:

- хто такі ті, що мають обов'язки?
- з яким «правом столу» є зв'язок?
- якими можуть бути порушення?
- як не допустити дискримінацію?

Веселка показує взаємодію між обов'язками й правами, тоді як стіл демонструє принципи, які забезпечують ці права. Разом вони нагадують нам, що права дитини – це не тільки про закони, а й про спільну відповідальність держав, батьків і суспільства.

Практична ситуація:

Парламент ухвалив закон, який дозволяє дітям працювати на будь-яких роботах із 14 років, потрібна лише згода батьків на таке працевлаштування. Таким чином, у державі не заборонено працювати в умовах, які можуть бути шкідливими для здоров'я дітей, якщо це погоджено з батьками.

Чи відповідає такий новий закон «принципам столу»?

- Недискримінація.** Чи можуть діти з різних соціальних чи економічних груп бути змушені працювати через бідність?
- Найкращі інтереси дитини.** Чи цей закон враховує найкращі інтереси дитини, чи може така робота заважати її розвитку, освіті та здоров'ю?
- Право дитини на участь.** Чи дає цей закон дітям можливість самостійно і свідомо брати участь в ухваленні рішення про працевлаштування?
- Право сімей і громад підтримувати дітей.** Чи враховує цей закон потреби сімей у підтримці дітей, чи може держава надати громадам, де живуть діти, що змушені працювати, підтримку іншим способом?
- Реалізація прав у межах можливих ресурсів.** Чи використовує держава свої ресурси для забезпечення належних умов для дітей без потреби залучати їх до роботи, що може порушити їхні права на освіту й розвиток?

Табличка термінів

Недискримінація – усі діти мають рівні права, незалежно від того, з якої родини або групи вони походять.

Соціальна група – це група людей, об'єднаних за певними соціальними ознаками, такими як рівень доходу, освіта, професія, соціальний статус або умови життя.

Економічна група – це група людей, які об'єднані відповідно до свого рівня доходу або способу життя, можливості купувати певні товари.

Реалізація прав у межах можливих ресурсів – держава повинна використовувати всі свої можливості та ресурси (наприклад, гроші, школи, лікарні, допомогу для родин), щоб створити належні умови для дітей. Це охоплює забезпечення доступу до освіти, медичної допомоги, безпеки та розвитку.

Перевір себе!

Познач, які твердження **правильні**, а які **неправильні**:

1. Якщо держава не має ресурсів, вона не зобов'язана забезпечувати права дітей.
2. Усі діти мають однакові права, незалежно від їхнього походження.
3. Дитина не може впливати на рішення, які стосуються її життя.
4. Усі рішення, що стосуються дітей, мають ухвалюватися з урахуванням їхніх найкращих інтересів.
5. Якщо хоча б один із принципів столу не врахований, система захисту прав дитини може стати нестійкою.

Правильні твердження: 4, 5.
Неправильні твердження: 1, 2, 3.

Перевір себе!

**Твої мрії варті того,
щоб за них боротися!**

1.3. ЗВІДКИ БЕРУТЬСЯ ПРАВА?

«Найправдивіше судження про моральність суспільства – це те, як воно ставиться до своїх дітей».

Нельсон Мандела

(борець за права людини,
колишній президент Південно-Африканської Республіки)

Як ви вже знаєте, діти мають свої окремі права. Вони записані в спеціальних міжнародних договорах – **конвенціях**.

Уявіть таку велику організацію, як Організація Об'єднаних Націй (або ООН), що об'єднує майже всі країни світу. Вона існує для того, щоб допомагати людям і робити наш світ кращим.

Але як бути з дітьми? Вони, як і дорослі, мають свої права, але часто їхній голос не чуять. Тому **20 листопада 1989 року** ООН ухвалила дуже важливий документ – **Конвенцію про права дитини**. Це договір, який встановлює, що кожна дитина на планеті має певні права, і ці права потрібно захищати. І хоча цій конвенції передували й інші ініціативи – Женевська декларація прав дитини 1924 року та Декларація ООН про права дитини 1959 року, лише Конвенція про права дитини є обов'язковою для всіх держав світу, окрім США. Це найбільш універсальний міжнародний договір в історії людства. Конвенція містить 54 статті, які закріплюють 42 права дитини.

Що таке права дитини?

Це те, що допомагає дітям рости щасливими, здоровими й захищеними.

Наприклад:

- **Право на освіту** – кожна дитина має право вчитися.
- **Право на здоров'я** – доступ до лікарів і ліків.
- **Право на захист від насильства** – дітей не можна ображати і використовувати.
- **Право на власну думку** – висловлювати свої думки й бути почутими.

Якби ти міг (могла) додати нове право до Конвенції про права дитини, що б це було? Чому воно важливе? Напиши коротке пояснення й придумай символ цього права.

До 1989 року не було єдиних правил, як захищати права дітей. У різних країнах це робили по-різному, і часто права порушували. **Наприклад:**

Дітей змушували працювати на небезпечних роботах.

Їх могли ображати вдома чи в школі.

Інколи дітей розлучали з родинами й змушували забути свою культуру та мову.

Існує три додаткові документи до конвенції. Їх називають **факультативними протоколами**. Вони містять:

1. Заборону участі дітей у збройних конфліктах.
2. Заборону торгівлі дітьми, дитячої проституції й порнографії.
3. Право дітей подавати скарги на порушення конвенції в спеціальний орган – Комітет з прав дитини.

Конвенція визначає не просто перелік прав дитини, а насамперед комплекс зобов'язань, які держави повинні виконувати щодо дітей. Її головний принцип полягає в тому, що діти – це не зменшена версія дорослих із так само зменшеним обсягом прав, а повноправні члени суспільства з додатковими гарантіями захисту. Вони, окрім багатьох прав, що належать дорослим, мають й особливі права – на відпочинок і гру, сімейне виховання, спілкування з ровесниками. Конвенція відображає сучасне розуміння дитинства не лише як підготовчого етапу до дорослого життя, а і важливої та цінної частини людського існування.

Перевір себе!

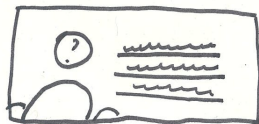
Познач, які твердження **правильні**, а які **неправильні**:

1. Конвенція про права дитини не є обов'язковою для держав.
2. ООН ухвалила Конвенцію про права дитини у 1924 році.
3. Конвенція про права дитини встановлює не лише права дітей, а й обов'язки держав.
4. Діти – це зменшена версія дорослих, тому їм потрібно менше прав.

Правильні твердження: 3.
Неправильні твердження: 1, 2, 4.

Перевір себе!

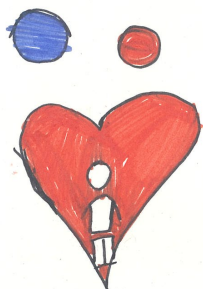
ОДАГ

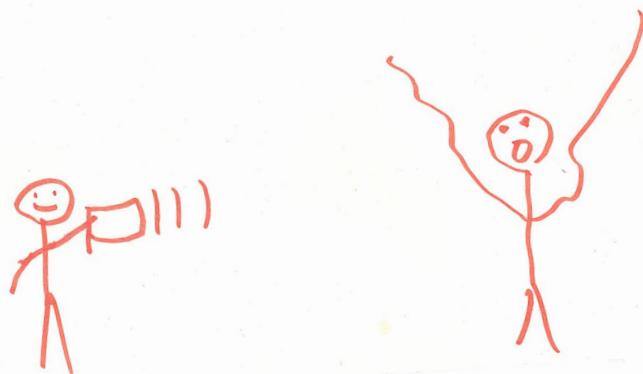
5

Бути
разом з
світ'ю

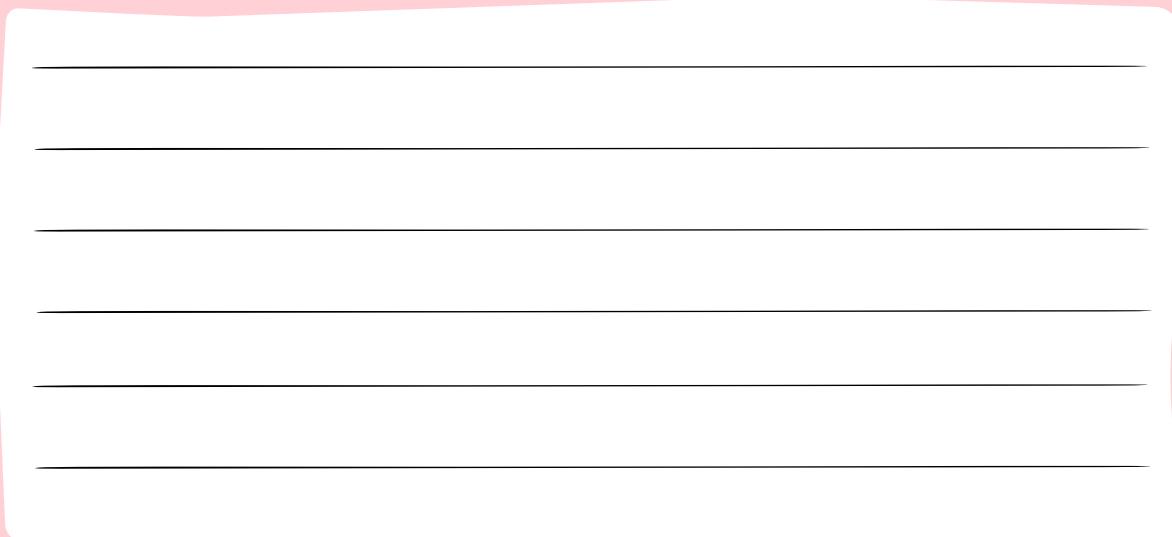

УСНОВОБЛЕН
МА УДОЧЕ
РЕ М Дима

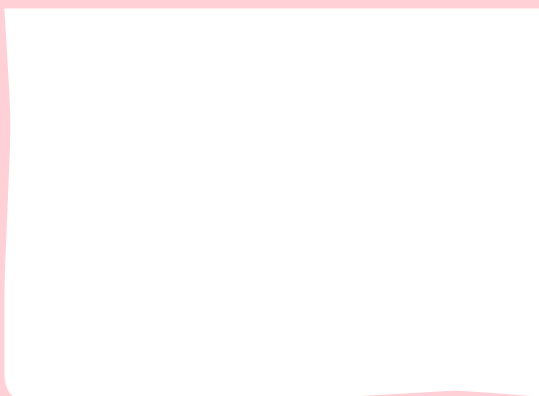
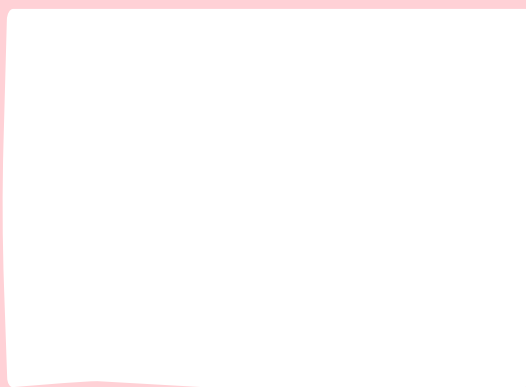
Завдання:

Дізнайся в батьків, учителів або знайомих дорослих, які права дітей вони вважають найважливішими. Запиши відповіді 3-5 людей і зроби висновок: яке право згадували найчастіше? Чому воно важливе?

Завдання:

Відкрий текст Конвенції ООН про права дитини й обери три права дитини, які ти вважаєш найголовнішими для себе. Намалюй невелику картинку, яка б показувала, як ти розумієш кожне право. Напиши під кожним малюнком, яке це право і чому воно важливе. Покажи свою творчість батькам, друзям або вчителям.

Завдання:

Відкрий текст Конвенції ООН про права дитини, обери два права дитини й напиши коротку історію про те, як ти зміг (змогла) реалізувати кожне з прав. Хто допомагав тобі в цьому? Які емоції ти відчував(-ла)? Покажи свою творчість батькам, друзям або вчителям.

А що ж в Україні?

В Україні права дитини захищені Конституцією. Ось основні з них:

- **Рівність прав** для всіх дітей (статті 24, 52).
- **Право на життя** (стаття 27).
- **Охорона дитинства** – держава зобов’язана захищати дітей (стаття 51).
- **Заборона насильства та експлуатації дітей** (стаття 52).
- **Допомога дітям, які залишилися без сім’ї**, – держава повинна їх захищати й підтримувати (стаття 52).
- **Право на освіту** – кожна дитина має право навчатися (стаття 53).

Окрім цих прав, у дітей в Україні є ще багато інших, які гарантують спеціальні закони, наприклад:

- **Сімейний кодекс України;**
- Закон України «**Про молодіжні та дитячі громадські організації**»;
- Закон України «**Про державну допомогу сім’ям з дітьми**»;
- Закон України «**Про освіту**».

Ці закони створені, щоб кожна дитина могла жити в безпеці, мала можливість навчатися, отримувати допомогу від держави й реалізувати свої права.

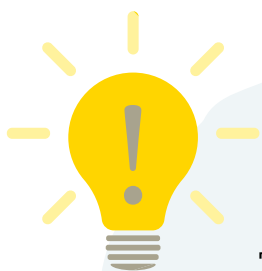
Вони закріплюють низку важливих прав дитини:

- право бути вислуханою батьками, іншими членами сім’ї, державними органами з питань, що стосуються її особисто, а також із питань сім’ї;
- право власності на майно, придбане батьками або одним із них для забезпечення розвитку, навчання та виховання (одяг, іграшки, книги, музичні інструменти, спортивне обладнання);
- право висловити свою думку про спосіб управління її майном і на відшкодування збитків за шкоду, завдану її майну;
- право звернутися за захистом своїх прав та інтересів до органу опіки й піклування, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій;
- право об’єднуватися в дитячі громадські організації;
- право чинити опір неналежному виконанню батьками своїх обов’язків щодо неї.

Практичне завдання:

Микита має музичний інструмент (гітару), який купили його батьки. Під час перерви в школі однокласник хлопчика випадково пошкодив інструмент, коли грав на ньому. Микита дуже засмучений, бо гітара була для нього дуже важливою.

- Чи була гітара у власності Микити?
- Чи має Микита право вимагати відшкодування за пошкоджений інструмент, якщо це сталося не з його вини?
- Якщо однокласник відмовляється виправити ситуацію, куди хлопчик може звернутися для захисту своїх прав?

Підказка:

Подумай, чи може дитина володіти речами, які купили батьки? Чи є в дитини право розпоряджатися гітарою?

Підказка:

Подумай, хто відповідальний за шкоду, якщо її завдала інша особа. Які є закони про відшкодування збитків?

З 14 років дитина може:

- подорожувати Україною з дозволу батьків;
- обирати, з ким із батьків проживати на власний розсуд;
- об'єднуватися в молодіжні організації;
- звертатися до суду за захистом своїх прав;
- працювати у вільний від навчання час за згодою батьків;
- самостійно розпоряджатися результатами своєї наукової і творчої діяльності;
- брати участь у розпорядженні аліментами, одержаними для її утримання, а також на самостійне одержання аліментів і розпорядження ними.

З 16 років дитина може:

- з дозволу батьків виїжджати за межі України;
 - змінити своє прізвище та ім'я в порядку, встановленому законом;
 - самостійно працювати та укласти трудовий договір;
 - самостійно вести бізнес і бути підприємцем за згодою батьків або опікунів.
- * В останніх двох випадках дитина набуває повної цивільної дієздатності та має ті самі цивільні права й обов'язки, що і 18-річна людина.

Практичне завдання:

Вероніка, 14 років, хоче стати членкинею молодіжної організації, яка займається екологічними проектами. Однак її батьки сумніваються і бажають, щоб вона зосередилася на навчанні, а не участі в організаціях.

- Чи має Вероніка право самостійно вступити в молодіжні організації?
- Як дівчинка може пояснити батькам важливість участі в таких організаціях для її розвитку?

Підказка:

Подумай, які закони чи міжнародні договори захищають право дітей брати участь у молодіжних організаціях. Наприклад, Конвенція ООН про права дитини гарантує дітям право на свободу об'єднань (стаття 15).

Підказка:

Подумай, які корисні навички Вероніка може отримати в молодіжній організації. Як це допоможе їй у майбутньому? Як екологічні проекти можуть вплинути на суспільство та природу?

Практичне завдання:

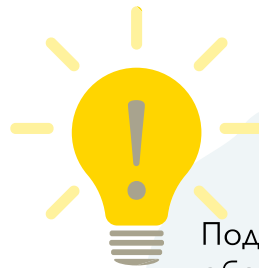
17-річний Артем вирішив розпочати підприємницьку діяльність – продавати чохла для смартфонів. Батьки підтримали ініціативу сина. Вони допомогли йому офіційно зареєструвати себе фізичною особою-підприємцем. Проте хлопець і його сім'я не вважають, що податки варто сплачувати, оскільки вони не довіряють державі.

- Чи набуває Артем повної цивільної дієздатності після реєстрації підприємцем?
- Чи зобов'язаний він платити податки? Чи до 18 років у нього немає такого обов'язку?

Підказка:

Подумай, що означає «повна цивільна дієздатність» і з якого віку вона настає. Чи є винятки для неповнолітніх?

Підказка:

Подумай, чи податки обов'язкові для всіх підприємців, незалежно від віку. Які можуть бути наслідки несплати податків?

Практичне завдання:

На картинці ти бачиш дерево, на якому є різні гілки з маленькими позначками. Кожна позначка вказує на важливе право дитини, яке необхідно підписати. Твоє завдання – підписати кожную позначку відповідним правом дитини.

1. Розглянь дерево та зверни увагу на позначки на гілках. Кожна позначка відповідає одному з прав дитини.
2. Під кожною позначкою напиши відповідне право дитини, яке вона символізує.

Права, які забезпечують фізичні потреби

Наприклад:

- картка 24 Конвенції ООН про права дитини: право на охорону здоров'я якомога вищої якості, на чисту питну воду, здорову їжу та чисте й безпечне навколишнє середовище для життя;
- картка 27 Конвенції ООН про права дитини: право на їжу, одяг та безпечне місце для життя для того, щоб розвиватися в найкращий спосіб;
- картка 31 Конвенції ООН про права дитини: право на відпочинок, відновлення сил, гру та участь у культурній чи творчій діяльності;
- картка 7 Конвенції ООН про права дитини: усі діти мають бути зареєстровані та отримати ім'я, і це держава повинна офіційно визнати. Також діти мають отримати громадянство (зв'язок із державою);
- картка 6 Конвенції ООН про права дитини: право на життя. Держави повинні забезпечувати виживання й розвиток дітей у найкращий спосіб із можливих;
- картка 8 Конвенції ООН про права дитини: право на власну ідентичність – офіційне визнання того, ким вони є, у тому числі імені, громадянства та сімейних зв'язків.

Права, які захищають дитину

Наприклад:

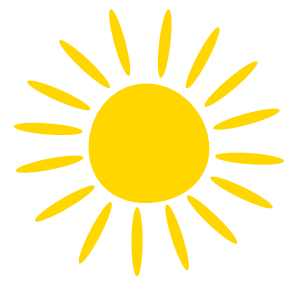
- картка 11 Конвенції ООН про права дитини: держави не можуть допускати, щоб дітей незаконно вивозили з країни, наприклад коли хтось викрадає дітей або коли один із батьків утримує дитину за кордоном, тоді як інший із батьків на це не погоджується;

- картка 19 Конвенції ООН про права дитини: держави мають захищати дітей від насильства, зловживань їхніми правами, а також не допускати, щоб ті, хто має піклуватися про дітей, нехтували своїми обов'язками;
- картка 32 Конвенції ООН про права дитини: право бути захищеними від виконання роботи, що є небезпечною або шкодить їхньому навчанню, здоров'ю або розвитку;
- картка 33 Конвенції ООН про права дитини: право бути захищеними від вживання, виробництва, перевезення або продажу шкідливих наркотичних речовин;
- картка 34 Конвенції ООН про права дитини: держави повинні захищати дітей від сексуальної експлуатації (використання) та сексуального насильства;
- картка 36 Конвенції ООН про права дитини: право бути захищеними від усіх інших видів експлуатації (використання);
- картка 38 Конвенції ООН про права дитини: право бути захищеними від війни. Не припустимо, щоб діти віком до 15 років залучалися до збройних сил або брали участь у війні.

Права, які розвивають особистість і потенціал дитини

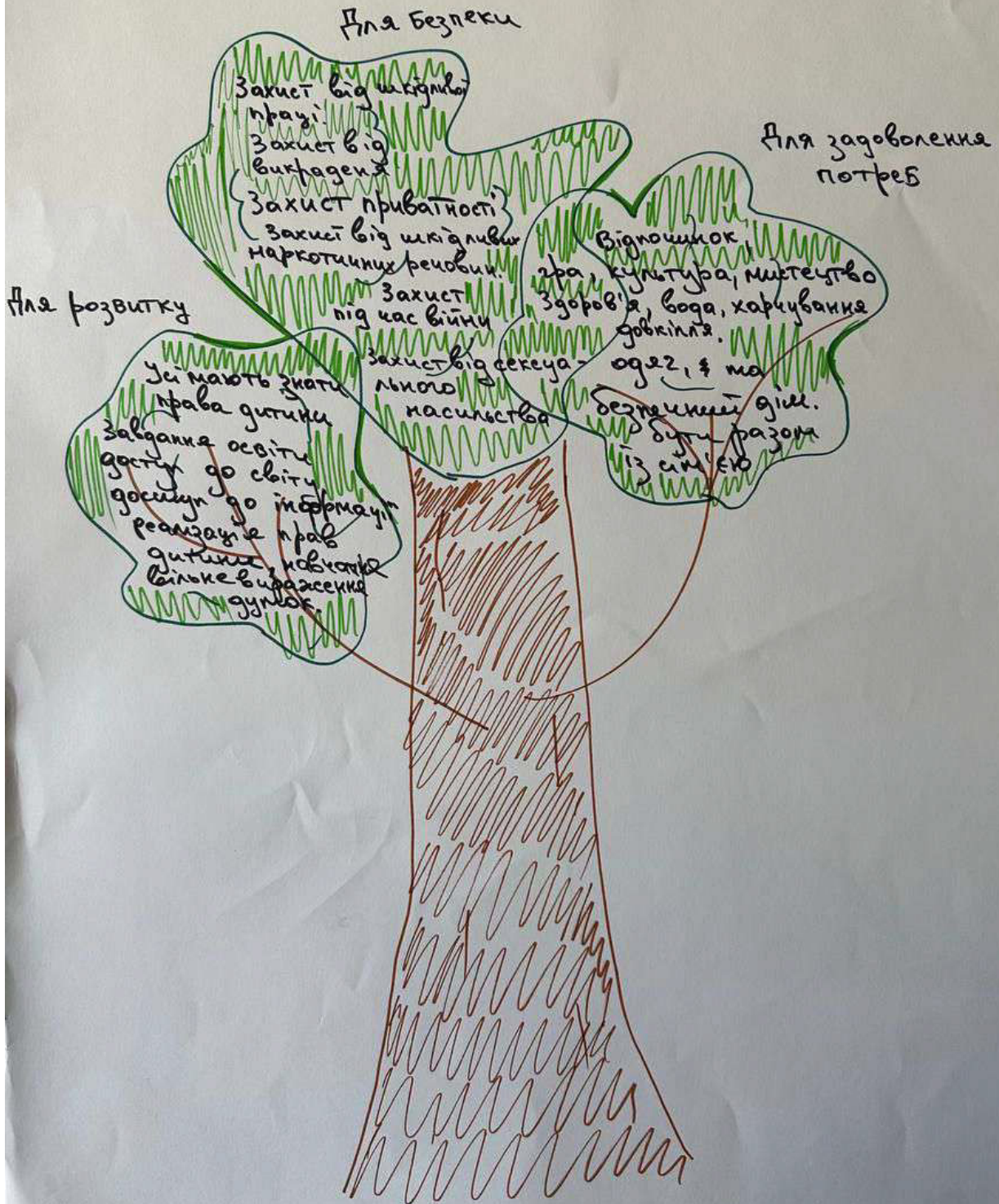
Наприклад:

- картка 17 Конвенції ООН про права дитини: право отримувати інформацію з Інтернету, радіо, телебачення, газет, книжок та інших джерел;
- картка 28 Конвенції ООН про права дитини: право на освіту;
- картка 31 Конвенції ООН про права дитини: право на відпочинок, відновлення сил, гру та участь у культурній чи творчій діяльності.

ПЕРЕВО ПРАВ!

1.5. ЩО ДАЛІ? ? ?

Питання для самоперевірки:

1. Хто така дитина з погляду права?

- а) Це людина, якій виповнився 21 рік.
- б) Це людина, якій ще не виповнилося 18 років.
- в) Це людина, яка не працює.

2. Що таке Конвенція про права дитини?

- а) Це договір, який закріплює права дітей і є обов'язковим для всіх країн, окрім США.
- б) Це договір, який стосується тільки прав дорослих.
- в) Це договір, який описує тільки права дорослих у різних країнах.

3. Які права мають діти згідно з Конвенцією ООН про права дитини?

4. Які обов'язки є в дітей, відмінні від обов'язків дорослих?

- а) Відвідувати школу та вчитися.
- б) Вести бізнес.
- в) Платити податки.

5. Що повинні робити дорослі та держава, щоб піклуватися про дітей?

(декілька правильних відповідей)

- а) Гарантувати безпеку дітей.
- б) Допомогати дітям у розвитку.
- в) Забезпечити дітям право на працю.
- г) Забезпечити дітям щасливе дитинство.
- г)

6. Як співпраця всіх дорослих і держави допомагає гарантувати права дітей?

(декілька правильних відповідей)

- а) Допомагає забезпечити безпеку та розвиток дітей.
- б) Дозволяє дітям самостійно ухвалювати всі важливі рішення.
- в) Забезпечує, щоб діти мали доступ до освіти й медичної допомоги.
- г) Сприяє тому, щоб діти могли мати можливість відпочивати й гратися.
- г)

Почитати, подивитися:

Дружня до дитини
версія Конвенції ООН
про права дитини

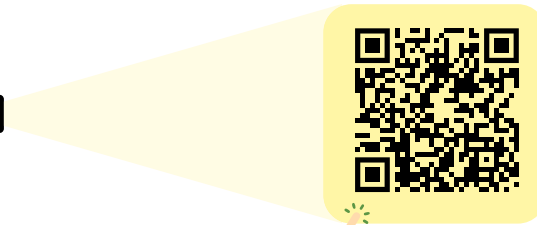
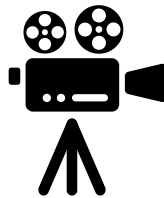
Для дітей із
дислексією

Аудіоверсія Конвенції
ООН про права дитини

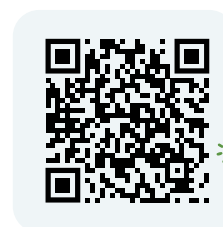
Мультимедіа до
Дня прав дитини

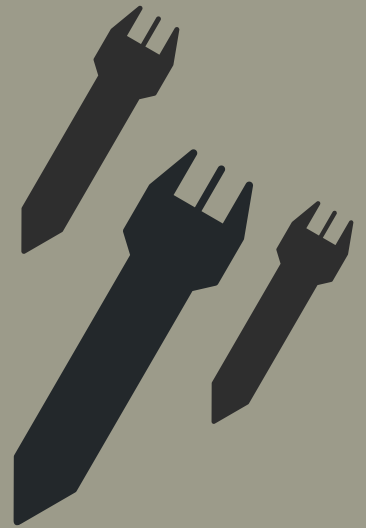

ENG

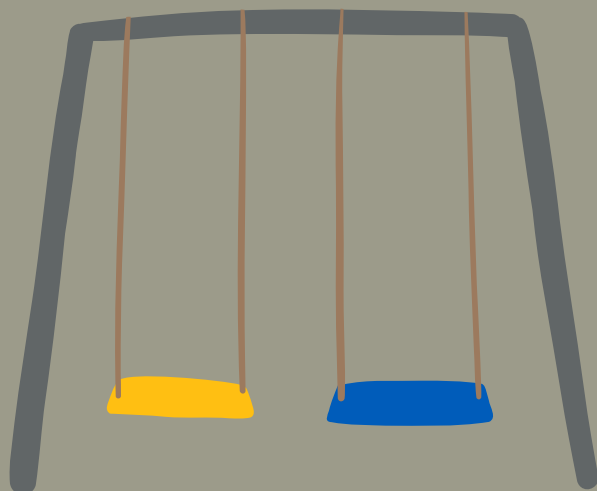

Англомовне джерело

РОЗДІЛ II.
ЯК ВІЙНА ВПЛИВАЄ НА
ПРАВА ДІТЕЙ

2.1. ІСТОРІЇ, ЩО ХОВАЮТЬСЯ ЗА ЦИФРАМИ

Кожна війна пов'язана з тисячами історій, схожих на ці. Коли ми вивчаємо, як війна впливає на наймолодших, то завжди маємо пам'ятати про найголовніше – дітей, чий світ змінився назавжди через збройні конфлікти.

«Майбутнє людства залежить від забезпечення прав дитини. Сьогодні та кожного дня слід захищати та підтримувати дітей, оскільки вони роблять наш світ кращим, більш світлим і мирним місцем для всіх людей».

Антоніо Гутерреш
Генеральний секретар ООН

Ти – не один (одна)

Девіду – 10 років. Він народився в Руанді, Африка. Через бойові дії хлопчик утік із сім'єю до сусідньої країни – Уганди, щоб уникнути насильства й переслідувань. Коли він опинився в чужій державі, то був замкнутий і не хотів гратися з іншими дітьми. Однак із часом Девід почав знаходити друзів і став лідером дитячої організації, яка допомагає таким діткам, як він сам.

«Я хочу сказати світовим лідерам, що вони повинні допомогти дітям, які стикнулися з труднощами. Якщо батьки відмовилися від своїх дітей, саме вони [люди при владі] повинні піклуватися про цих дітей».

Коли повстанці вторглися в місто Гома (Демократична Республіка Конго, Африка), узявши її батька в заручники, світ 8-річної Мадо перевернувся з ніг на голову. Дівчинці з мамою довелося тікати. Покинути домівку, церкву, друзів і дороги серцю речі. У таборі для біженців Мадо почала займатися музикою, щоб подолати нічні кошмари, які не припинялися з моменту втрати тата, і повільно, але впевнено знову мріяти.

«Заняття та гра завжди роблять мене дуже щасливою. На деякий час я забуваю про війну і стаю знову щасливою».

Як і багато інших дітей у Лівані, 14-річний Мулхем був змушений покинути школу та працювати, щоб утримувати сім'ю. Дні були довгими і важкими, але хлопець був сповнений рішучості продовжувати навчатися. Коли справи в родині покращилися, Мулхем знову почав відвідувати уроки. І навіть якщо часом він пропускає заняття, то завжди знаходить час, щоб наздогнати матеріал.

«Я хочу стати теслею, коли виросту. Мені це подобається! – каже усміхнений Мулхем. – Я хочу вивчити цю справу досконало й бути найкращим. Освіта, яку я зараз здобуваю, попри заворушення, допоможе мені в цьому. Я не маю сумнівів».

¹ <https://www.warchild.net/stories-of-children/?page=4>

2.2. ЧОМУ ДІТИ БІЛЬШ ВРАЗЛИВІ В ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ?

Конвенція ООН про права дитини визнає особливу вразливість дітей і тому передбачає необхідність особливих гарантій і догляду, у тому числі правовий захист, як у часи миру, так і протягом війни.

Війна, або збройний конфлікт, – це коли дві або більше країн чи груп людей починають боротися одна проти одної. Вони використовують зброю, щоб здобути перемогу. Війна приносить багато втрат, руйнуючи домівки, школи, лікарні й навіть цілі міста.

Діти більш вразливі, ніж дорослі, під час збройних конфліктів через:

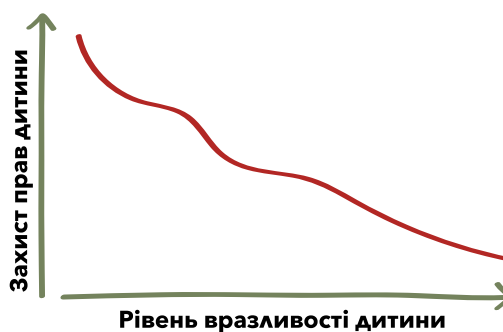
1. Особисті обставини:

- вік;
- стать (дівчинка або хлопчик);
- релігійну приналежність;
- громадянство;
- інвалідність...

2. Середовище:

- сімейні обставини;
- стосунки всередині громади;
- окупацію;
- бідність;
- доступ до освіти та медичної допомоги...

**Вразливість не є постійною.
Рівень вразливості дитини
постійно змінюється.**

Розфарбуй **ЧЕРВОНИМ** ті обставини, через які вразливість дитини зростає, а **ЗЕЛЕНИМ** – ті, які збільшують захист дитини під час війни (звісно, ти можеш обрати інші кольори).

1

Дитина погано чує

2

Діти навчаються в школі, де є бомбосховище

3

Лікарню зруйнували ворожі обстріли

4

Дитина була розлучена зі своєю сім'єю

5

Родина евакуювалася в безпечне місто

6

Діти вакцинувалися проти хвороб

7

Дитина має працювати, щоб допомогти родині пережити складні часи

8

Діти навчилися захищати свої права

Чому діти потребують особливого захисту під час збройного конфлікту?

- На дітей легше впливати та використовувати їх.
- Діти залежать від сім'ї, громади та держави.
- Діти ще ростуть, тому їхньому розвитку легко завадити.

2.3. ШІСТЬ СЕРЙОЗНИХ ПОРУШЕНЬ ПРАВ ДИТИНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

! Серед найбільш серйозних, визнаних усією міжнародною спільнотою порушень варто виділити такі шість:

- Убивства та каліцтва
- Вербування та використання дітей будь-якими збройними силами чи озброєними групами
- Викрадення
- Сексуальне насильство
- Напади на школи та лікарні
- Відмова в гуманітарному доступі

1.

Убивство – будь-яка дія, у результаті якої помирає одна або інша людина.

Каліцтво – будь-яка дія, яка серйозно травмує дитину.

Убивство та каліцтво дітей можуть бути наслідком прямого удару, необережності, вибуху наземних мін та інших видів зброї.

Убивства та каліцтва можуть статися внаслідок бойових дій, руйнування будинків, нападів ворожих солдатів тощо.

Жорстоке поводження з дітьми також можна віднести до цієї категорії серйозних порушень.

???

Поміркуй

Як можна вберегти цих дітей від убивства та каліцтва?
(Опиши або домалюй.)

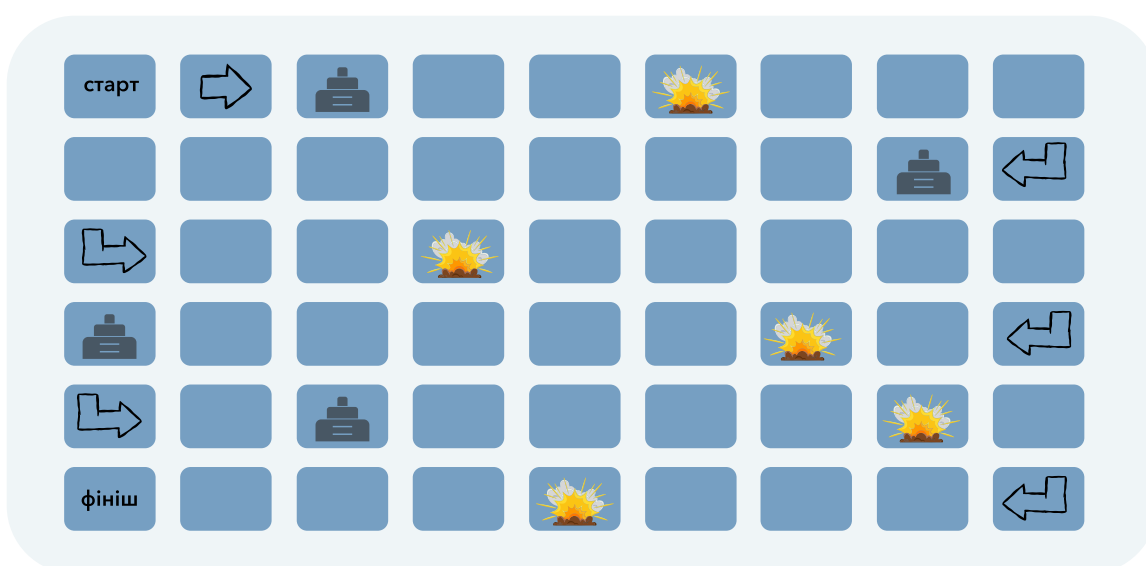

!!! Зброя, що не вибухнула, продовжує загрожувати безпеці дітей навіть через довгий час після завершення збройного конфлікту.

Правила протимінної безпеки

1. Перебувай лише на безпечних територіях (дім, школа, громадські місця).
2. Уникай самотійних прогулянок у лісі, парках та інших місцях без пішохідних доріжок / стежок.
3. Не торкайся мін, інших предметів, які тобі не знайомі або виглядають незвично. Вони можуть лежати на землі або висіти на дереві.
4. Звертай увагу на попереджувальні знаки.
5. Не намагайся самотужки «знешкодити» міну чи інший вибуховий пристрій. Поклич на допомогу дорослого.

Гра (можна гратися навіть самому(-ій))

Візьми кубик і з'ясуй, на яку клітинку буде твій перший крок. Клітинка «міна» попереджає про небезпечну ділянку. Щоб не підірватися, обери **дію** з переліку «Роблю». Клітинка «вибух» указує, що на місці вже відбувається або зовсім скоро відбудеться пожежа. Щоб не постраждати, слід обрати **дію** з переліку «Не роблю». Переможуть усі, хто зможе безпечно дістатися до фінішу.

Роблю

- Зупинитися
- Покликати на допомогу
- Попередити інших про небезпеку
- Пошукати інформацію про те, як діяти
- Сховатися
- Викликати швидку
- Викликати поліцію

Не роблю

- Не рухатися далі
- Не торкатися міни та/або її залишків
- Не намагатися самотійно загасити пожежу
- Не намагатися самотужки врятувати постраждалих
- Не намагатися самотійно розібрати завали
- Не звертати увагу на попереджувальний знак

II.

Вербування – обов’язкове, примусове або добровільне залучення дітей до війська ворожої держави.

Використання – використання дітей ворожою державою як солдатів, кухарів, посильних, шпигунів, у сексуальних або в інших цілях.

Ризики, які підвищують імовірність вербування та використання дітей:

- стать;
- вік;
- етнічна приналежність;
- релігія;
- місце проживання;
- бідність;
- викрадення;
- погрози;
- примус або маніпуляції;
- прагнення дитини захистити себе та/або свою сім’ю;
- прагнення помсти.

Дитина, яку завербували, передусім постраждала від порушень. Однак це не звільняє її від відповідальності за вчинені злочини.

Прочитай і дай відповіді на запитання.

Аміні – 15 років. Вона живе в селі, яке опинилося в окупації. Одного дня ворожі солдати почали вербувати дітей і молодь звідти до своїх лав. Вони пропонували їжу, гроші та обіцяли захист. Вони переконували дівчину, що її брат загинув на війні від рук власного командира. Незважаючи на страх і небажання, Аміна була змушена покинути рідний дім і стала учасницею бойових дій. Її навчили користуватися зброєю. Місяцями Аміна жила в постійній небезпеці, не маючи підтримки й належного догляду. Дівчинку звільнили військові із загону її брата, які впізнали її та запобігли вчиненню нею будь-якого злочину.

Питання:

1. Які обставини сприяли вербуванню Аміні в солдати?

2. Як змінилося життя Аміни після того, як її завербували?

3. Які права та захист має Аміна як дитина?

4. Як можна підтримати Аміну зараз?

Чекліст, як розпізнати вербування та використання

- Я шукав(-ла) заробіток в Інтернеті / соціальних мережах (Telegram, Viber, WhatsApp тощо)
- Мені запропонували «швидкі» та великі гроші за роботу
- Мене попросили нікому не розповідати про роботу
- Суть роботи полягає в протиправних діях: щось підпалити, знищити, пошкодити
- Суть роботи полягає в зборі інформації про українських військових, техніку, заводи тощо
- Мені погрожують, якщо я відмовляюся виконати роботу, яка здається мені поганою / шкідливою / незаконною
- Мені розповідають погане про Україну, українських військових, суспільство та органи влади

! Якщо твоя відповідь «так» на одне або більше тверджень, звернися до дорослого, якому ти довіряєш, або зателефонуй за номером 102. Пам'ятай: у вербуванні винний дорослий, але за злочин відповідатимеш саме ти. Не дозволяй себе використати!

III.

Уяви, що інша дитина перебувала вдома або гралася на вулиці, а хтось, кого вона не знала, її забрав. Ці люди були військовими, але в незнайомій формі з прапорами ворожої держави. Вони не спитали дозволу батьків дитини і не сказали, куди її везуть. Це і є викрадення.

Викрадення:

- незаконне переміщення або затримання дитини як тимчасове, так і назавжди, з метою будь-якого використання дитини;
- включає, але не обмежується вербуванням у ворожу армію, участю в бойових діях, насильством, примусовою працею, захопленням у заручники;
- якщо дитина насильно переміщена або затримана, а також завербована для участі у війні, це розглядається як два окремі порушення – викрадення та вербування.

Познач усі ситуації, які є викраденням:

- Мама попросила бабусю забрати онуку зі школи, однак забула попередити дівчинку про це. Бабуся виконала прохання й довела дівчинку додому.
- Під час війни дітей зі школи забрала група невідомих озброєних людей. Діти не знають, куди їх везуть і коли вони повернуться додому.
- Дитину забирають із сім'ї люди, одягнені в поліцейську форму. Вони не дозволяють дитині зателефонувати й попередити маму.
- Пожежник виводить дітей зі школи через загоряння даху.

Безпечні й небезпечні місця

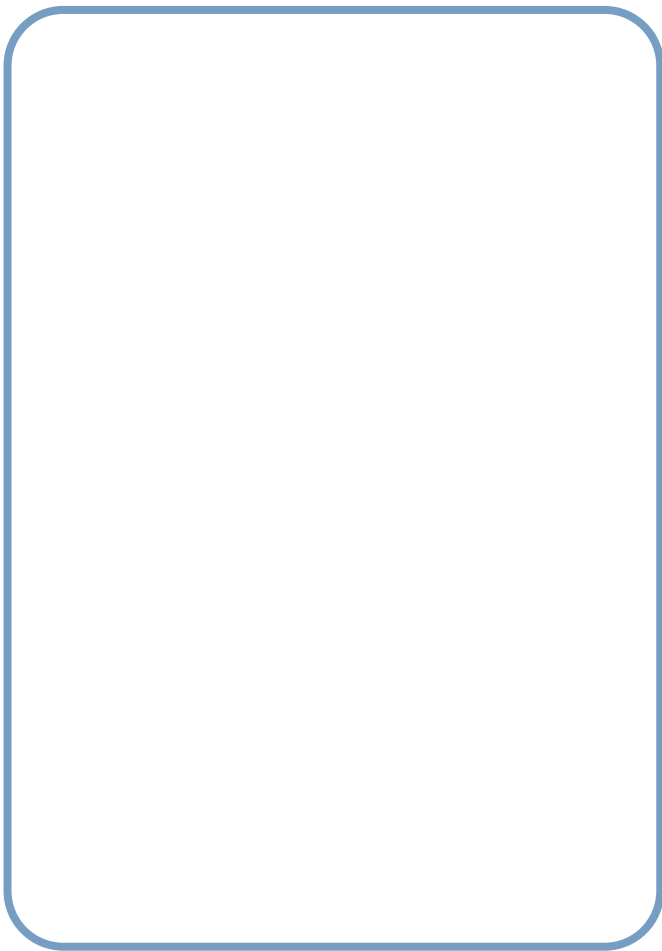
Ось кілька порад, як уникнути викрадення. Поміркуй, які ще дії можуть допомогти запобігти цьому серйозному порушенню протягом війни:

- Перебувай із дорослими, яким ти довіряєш
- Якщо хтось намагається тебе забрати або вивезти насильно чи за обіцянку отримати винагороду, кричи про допомогу
- Попереджай дорослих, коли йдеш гуляти сам(-а)
- Якщо хтось стежить за тобою та/або виглядає підозріло, негайно повідом рідних і поліцію

Крок 1: У першому квадратику намалюй місце, яке ти вважаєш безпечним (дім, школа тощо), а в другому – небезпечне місце, де може трапитися викрадення.

Крок 2: Коротко опиши, чому ти вважаєш ці місця безпечними чи небезпечними.

Крок 3: Поміркуй, як зробити місце з другого квадратику більш безпечним для дітей, щоб запобігти викраденню (наприклад, видати закон, допомогти сім'ї, евакуювати тощо).

IV.

Сексуальне насильство під час війни – це будь-які дії, спрямовані на задоволення сексуального бажання шляхом тілесного або іншого контакту з дитиною. Сексуальним насильством є не тільки фізична близькість під примусом, погрозами чи маніпуляціями, однак і примусове оголення чи присутність під час вчинення цього порушення над іншою особою.

**У сексуальному насильстві завжди винний зловмисник.
Запам'ятай: постраждалі ніколи не зробили щось, що може виправдовувати цей злочин.**

Сексуальне насильство – неприпустиме як під час війни, так і в мирний час. Ось кілька порад, які допоможуть тобі розпізнати й не допустити вчинення цього порушення.

Правила безпеки мого тіла

1. Моє тіло – лише моє діло. Я маю право сказати «ні», коли хтось хоче мене торкнутися / обійняти / поцілувати.

2. Я маю людей, яким довіряю. Це дорослі, яким я можу розповісти все що завгодно, і мені повірять. Я сам(-а) обираю, кому довіряти і з ким ділитися секретами.

3. Я реагую на ранні прояви небезпеки. Я відчуваю занепокоєння й тривогу в присутності осіб, які хочуть до мене торкатися або які хочуть отримати задоволення від будь-яких моїх дій чи покорі. Я прагну поділитися цим із людьми, яким довіряю.

4. Правило трикутника – інші люди не мають права торкатися моїх частин тіла, що прикриті спідньою білизною (маечкою, топіком і трусиками). Я не торкаюся інтимних частин тіла інших людей.

5. Не мої секрети – я ніколи не мовчу про те, що робить мені погано, завдає смутку чи дискомфорту. Я не маю таємниць від людей, яким я довіряю, навіть якщо інші люди просять або примушують мене мовчати.

V.

Одним із шести серйозних порушень проти дітей у ході збройного конфлікту є **напади на школи або лікарні**, які спричиняють їх повне або часткове знищення, а також напади на їхніх працівників.

Заборонене також використання шкіл і лікарень збройними силами для ведення війни, зокрема для проживання солдатів, розміщення складів зброї та боєприпасів, командних центрів, місць вербування до армії тощо.

Важливо розуміти, що напади на школи та лікарні або їх використання у військових цілях не тільки порушують право на освіту та медичну допомогу, однак і руйнують відчуття безпеки в дітей та інколи вартують життя. Саме тому вони заборонені.

Маленький контроль:

Як напади на лікарні можуть впливати на дітей?

1. Напади на лікарні не мають значного впливу
2. Напади на лікарні негативно впливають лише на хлопців
3. Напади перешкоджають доступу до служб порятунку життя та інших видів медичного догляду, що потенційно може призвести до негативного впливу на розвиток дитини
4. Напади впливають лише на дітей з інвалідністю

Поміркуй

Як убезпечити школи та лікарні під час війни? Підготуй маленький «план» за зразком.

План безпеки школи

- облаштувати укриття
- під час ракетного обстрілу – залишитися вдома
- розповісти дорослим, якщо біля школи ходять підозрілі для мене люди
- обговорити з учителькою правила про школи та лікарні під час війни...

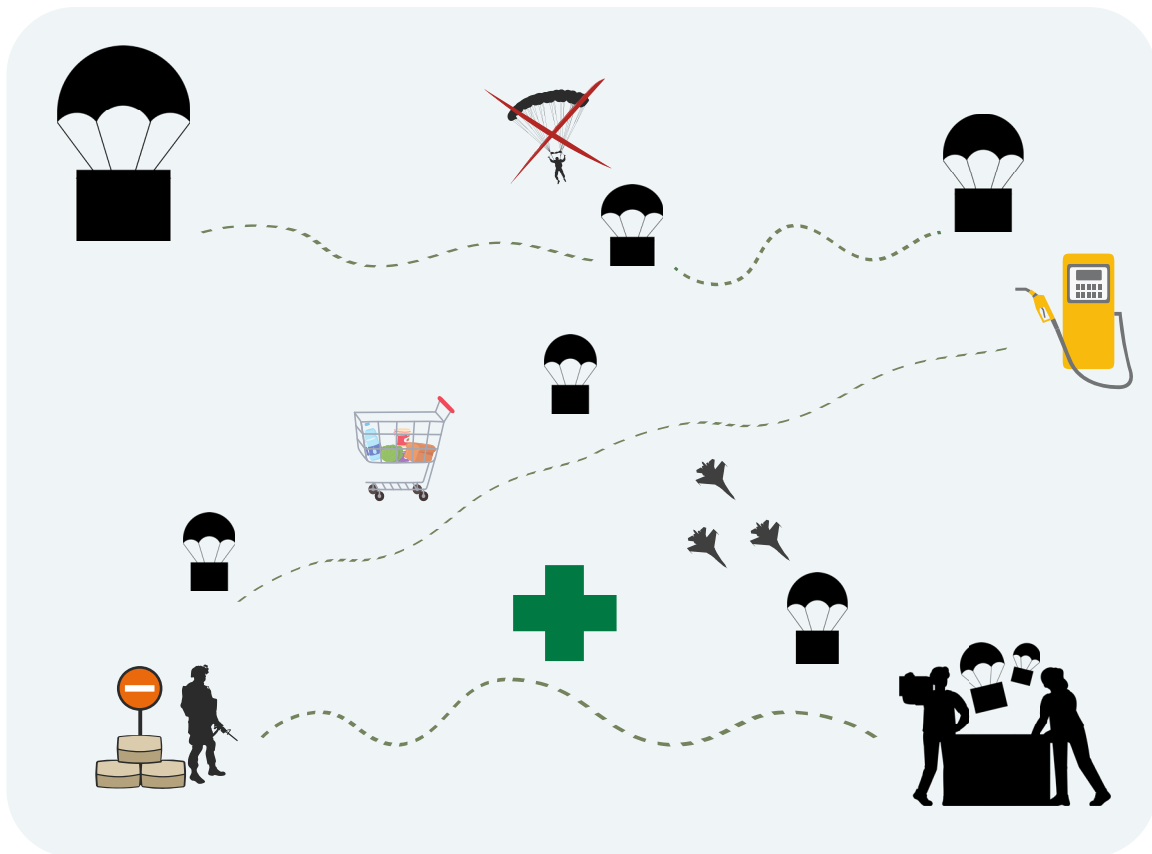
VI.

Відмова в гуманітарному доступі передбачає навмисне перешкоджання постачанню медикаментів, їжі та іншої допомоги для дітей, а також недопущення рятувальників, медиків, волонтерів до постраждалих дітей у випадку збройного конфлікту.

Приклади відмови в гуманітарному доступі:

- відмова надати дітям медичну допомогу, їжу та інші предмети першої потреби;
- недопущення швидкої допомоги через блокпост, що негативно вплинуло на стан здоров'я дитини;
- напади на волонтерів та автомобілі з гуманітарною допомогою.

Допоможи гуманітарному конвою дістатися до дітей, видаливши перешкоди на його шляху.

Перевір себе!

Що таке відмова в гуманітарному доступі?

1. Навмисне позбавлення або перешкоджання проходженню гуманітарної допомоги, необхідної для виживання дітей
2. Природна катастрофа, через яку лікарня призупинила діяльність
3. Затримка доставки ліків через необхідність виготовити кілька додаткових пачок
4. Початок війни, що псує життя дітей

Кожна війна – війна проти дітей. Утім, завжди пам'ятай:

- Ти – сильний(-а) і ти впораєшся з будь-якими труднощами.
- Твої почуття важливі, і ти маєш право їх виражати.
- Ти заслуговуєш на любов і підтримку своїх рідних.
- Ти можеш знайти спокій навіть у складні моменти.
- Ти здатний(-а) подолати свої страхи.
- Ти маєш право бути в безпеці.
- Ти маєш людей, які тебе люблять і піклуються про тебе.
- Ти можеш допомогти іншим, навіть коли тобі важко.
- Ти – важливий(-а), і твоє життя має велике значення.
- Кожен день ти стаєш більш сміливим(-ою).
- Ти можеш знайти радість у маленьких речах.
- Ти маєш право на спокій і щасливі моменти.
- Ти можеш контролювати свої думки.
- Ти – не один(-на): є люди, які готові тебе підтримати.
- Ти віриш у себе і свої сили.
- Кожен день наближає нас до миру.

2.5. ЩО ДАЛІ? ? ?

Поміркувати:

Ці запитання допоможуть тобі перевірити отримані знання, а також глибше зануритися в тему. Повертайся час від часу до них, щоб не забути щось важливе.

- Чому діти більш вразливі під час війни? Це залежить тільки від віку чи й інших обставин? Пригадай їх.
- Назви шість серйозних порушень проти дітей у ході збройних конфліктів.
- Чи пам'ятаєш ти правила протимінної безпеки? А правило трикутника?
- Назви щонайменше двох дорослих, яким ти довіряєш.
- Пригадай, якими словами ти можеш підтримати себе й інших людей під час війни.

Почитати:

Міністерство внутрішніх справ, ЮНІСЕФ: **Правила безпеки під час війни. Інформація для підлітків**

War Childhood Museum: **Діти та збройні конфлікти: нормативно-правова база**

Ірина Зінчук, Дмитро Зінчук: **комікс «Я не норм»**

Твої інструменти:

-
- Чеклисти про протимінну безпеку та запобігання вербуванню
 - Правила безпеки твого тіла
 - Додаток зі сповіщеннями про повітряну тривогу
 - Укриття та інші безпечні місця
 - Щоденник для опису своїх емоцій під час війни

Подивитися:

Центр громадянської освіти «Альменда»: **Росія перевиховує українських дітей: система знищення ідентичності**

Українська Гельсінська спілка з прав людини: **Чи є у війни правила?**

РОЗДІЛ III.

ПЛАН ДІЙ У ВИПАДКУ ПОРУШЕНЬ
ПРАВ ДИТИНИ

3.1. ЯК РОЗПІЗНАТИ ПОРУШЕННЯ СВОЇХ ПРАВ?

Чекліст «Як розпізнати порушення своїх прав?»

- Втручання в особистий простір
- Надмірний контроль
- Страх виражати свої почуття та думки
- Відсутність часу на відпочинок
- Примус до понаднормової праці або навчання
- Ігнорування особистої думки та інтересів
- Фізичне, психологічне насильство
- Маніпуляції
- Постійне приниження
- Знущання

Якщо ти коли-небудь стикався(-лася) або наразі стикаєшся хоча б з одним із пунктів, перелічених вище, це означає, що твої права були або є порушені. Саме тому тобі потрібно звернути увагу на алгоритм дій у випадку порушення прав, який подано нижче.

Чекліст «Твої емоції, коли ти вдома»

- Чи відчуваєш ти себе безпечно вдома?
- Чи завжди ти вдома можеш висловлювати свою думку без страху?
- Чи обираєш ти самостійно собі хобі та захоплення?
- Чи відчуваєш ти себе захищено поряд із батьками?
- Чи є в тебе можливість мати особистий простір вдома?
- Чи відчуваєш ти, що твої бажання вдома враховані?

Якщо ти поставив(-ла) ✓ на всі питання із чекліста, поданого вище, це означає, що в тебе вдома здорові умови, де твої потреби задоволені, а права поважають.

Чекліст «Твої емоції, коли ти в школі»

- Чи ти вільно висловлюєш свої думки поряд з однокласниками?
- Чи відчуваєш ти, що твої ідеї та потреби враховуються під час навчального процесу?
- Чи ти можеш звернутися по допомогу до свого вчителя або шкільного психолога?
- Чи буває так, що тебе ображають однокласники або вчителі?
- Чи ти відпочиваєш удома?

Якщо ти поставив(-ла) ✓ на всі питання із чекліста, поданого вище, це означає, що в тебе в школі здорові умови, де твої потреби задоволені, а права поважають.

3.2. ЩО РОБИТИ, ЯКЩО МОЇ ПРАВА ПОРУШУЮТЬ?

Нижче пропонуємо тобі покроковий алгоритм захисту твоїх прав у разі їх порушення.

**Пам'ятай, ти – не один(-на).
Вихід завжди можна знайти.**

Якщо твої права порушують або вони можуть бути порушені, використай кожну із цих можливостей і звернися до:

Близького кола:

Дорослого, якому ти довіряєш, – батьків, інших родичів, учителів, сусідів тощо.

Громадських організацій:

Наприклад, до

Регіонального центру
прав людини:
rchr.sev@gmail.com

Української мережі
за права дитини:

Благодійного фонду
«Голоси дітей»:

Держави:

1. Зателефонуй на гарячу лінію на номер 102, усно звернися до найближчого відділення поліції, подай заяву онлайн:
2. Якщо тобі 14 років – зателефонуй на Безоплатну правову допомогу: 0 800 213 103;
3. Зателефонуй на гарячу лінію Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: 0800-50-17-20 або напиши листа на його електронну пошту: hotline@ombudsman.gov.ua.

Міжнародних установ:

(лише за особливих обставин і тільки після того, як всі інші способи не спрацювали)

1. Комітету ООН з прав людини;
2. Європейського суду з прав людини.

Діти, які постраждали від депортації та/або примусового переміщення, також можуть звернутися до:

1. Міжнародного кримінального суду:
VPRS.information@icc-cpi.int;

2. Міжнародного реєстру збитків для України:

Чи чув(-ла) ти раніше про такі механізми захисту прав?

Прочитай наведену ситуацію та проаналізуй її з погляду шляхів захисту прав дитини.

Марія, учениця 7 класу, часто стикається з насмішками й приниженнями від однокласників через те, що вона приїхала з іншого регіону як внутрішньо переміщена особа. Одного дня вони розірвали її зошити та висміяли перед усім класом. Учителька помітила це, але вирішила не втручатися.

1. Визнач, які права Марії порушено.

2. опиши, як можна розв'язати цю ситуацію.

3. Склади покроковий план дій, щоб допомогти Марії.

3.4. ЩО ДАЛІ???

Твої інструменти:

- Чеклісти для перевірки твого емоційного стану під час перебування в школі або вдома.
- Покрокові алгоритми дій у випадку порушення твоїх прав.
- Цікаві вправи для саморефлексії.
- Корисні джерела інформації.
- Наші QR-коди.

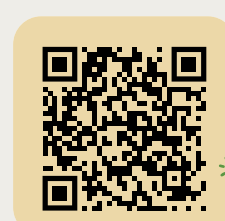
Питання для самоперевірки:

1. Як можна розпізнати, що права дитини були порушені?

2. Куди можна звернутися у випадку порушення прав дитини?

3. Які органи та установи займаються захистом прав дітей у разі їх порушення?

Інформаційні джерела, які можуть стати в пригоді:

КВІЗ

ЯКІ ПРАВА МАЮТЬ ДІТИ
ТА ЧОМУ ВАЖЛИВО ПРО
НИХ ЗНАТИ

1. Що таке права дитини?

а) Це обмеження для дітей, щоб вони не заважали дорослим

б) Це положення, що дають більше обов'язків, ніж прав

в) Це права кожної дитини, незалежно від її обставин

г) Це права, які можна втратити за погану поведінку

2. Для кого написана Конвенція ООН про права дитини?

а) Тільки для підлітків від 13 до 18 років

б) Для дорослих, щоб контролювати дітей

в) Для всіх дітей

г) Для домашніх улюбленців

3. У якому році була ухвалена Конвенція ООН про права дитини?

а) 1959

б) 2000

в) 1989

г) 1965

4. Які права закріплені Конституцією України для дітей?

а) Право на освіту

б) Право на бізнес

в) Право на телефон

г) Право на рівність

ґ) Право на політику

д) Право на захист

5. Що таке факультативні протоколи до Конвенції ООН про права дитини?

- а) Додаткові правила для звернення дітей до міжнародного суду
- б) Додаткові правила для дітей з особливими потребами
- в) Документи, які можна ігнорувати, якщо хочеш
- г) Це додаткові угоди, які доповнюють Конвенцію ООН про права дитини

6. Скільки статей містить Конвенція ООН про права дитини?

а) 30

б) 45

в) 54

г) 99

7. Для кого написана Конвенція ООН про права дитини?

а) Для дітей

б) Для держав

в) Для дорослих

г) Усі відповіді правильні

8. Чому Конвенція ООН про права дитини важлива для всього світу?

а) Вона допомагає зробити дитинство безпечним і щасливим для всіх дітей

б) Вона охоплює права тільки багатих дітей

в) Вона дозволяє дітям вирішувати все без допомоги дорослих

г) Вона важлива лише для країн, де є війни

9. Які з перелічених прав є правами дитини?

- а) Право мати останні новинки смартфонів і ноутбуків
- б) Право на вибір професії після 18 років
- в) Право на освіту, відпочинок і захист
- г) Право лягати спати, коли заманеться, навіть опівночі

10. Які права НЕ є частиною прав дитини за Конвенцією ООН?

- а) Право на освіту
- б) Право на захист від насильства
- в) Право на працю в будь-якому віці
- г) Право на участь у важливих рішеннях

**ММ ВСІ ЄМЕТА
СУПЕР ПУПЕР
КРУТІММ**

6. Скільки статей містить Конвенція ООН про права дитини?

а) 30

б) 45

в) 54

г) 99

7. Для кого написана Конвенція ООН про права дитини?

а) Для дітей

б) Для держав

в) Для дорослих

г) Усі відповіді правильні!

8. Чому Конвенція ООН про права дитини важлива для всього світу?

а) Вона допомагає зробити дитинство безпечним і щасливим для всіх дітей

б) Вона охоплює права тільки багатих дітей

в) Вона дозволяє дітям вирішувати все без допомоги дорослих

г) Вона важлива лише для країн, де є війни

9. Які з перелічених прав є правами дитини?

а) Право мати останні новинки смартфонів і ноутбуків

б) Право на вибір професії після 18 років

в) Право на освіту, відпочинок і захист

г) Право вграти спати, коли заманеться, навіть опівночі!

10. Які права НЕ є частиною прав дитини за Конвенцією ООН?

а) Право на освіту

б) Право на захист від насильства

в) Право на працю в будь-якому віці!

г) Право на участь у важливих рішеннях

1. Що таке права дитини?

- а) Це обмеження для дітей, щоб вони не заважали дорослим
- б) Це повоження, що дають більше обов'язків, ніж прав
- в) Це права кожної дитини, незалежно від її обставин**
- г) Це права, які можна втратити за погану поведінку

2. Для кого написана Конвенція ООН про права дитини?

- а) Тільки для підлітків від 13 до 18 років
- б) Для дорослих, щоб контролювати дітей
- в) Для всіх дітей**
- г) Для домашніх улюбленців

3. У якому році була ухвалена Конвенція ООН про права дитини?

- а) 1959
- б) 2000
- в) 1989**
- г) 1965

4. Які права закріплені Конституцією України для дітей?

- а) Право на освіту**
- б) Право на бізнес
- в) Право на телефон
- г) Право на рівність**
- г) Право на повлітку
- д) Право на захист**

5. Що таке факультативні протоколи до Конвенції ООН про права дитини?

- а) Додаткові правила для звернення дітей до міжнародного суду
- б) Додаткові правила для дітей з особливими потребами
- в) Документи, які можна ігнорувати, якщо хочеш
- г) Це додаткові угоди, які доповнюють Конвенцію ООН про права дитини**

ПІСЛЯМОВА ✨

Любий друже або подруго!

Ось ми й дісталися до кінця цієї захопливої подорожі, зробивши разом важливі кроки на шляху до розуміння твоїх прав і можливостей їх захисту. Тепер ти маєш безцінні знання, а тому не розгубишся в ситуаціях, коли твої життя та розвиток вимагатимуть належної реакції в правовій царині.

Наша спільна мета – щоб ти відчував(-ла) себе впевнено, безпечно й гідно, незалежно від обставин, – досягнута. Не забувай: ти маєш право на своє щастя, і твоя наполегливість у досягненні найзаповітніших мрій робить тебе справжнім(-ою) героєм(-нею) нашого часу.

Не забувай, що цей підручник – лише перший крок до правових знань. Та ти вже можеш творити зміни навколо себе, допомагати іншим і будувати більш справедливий і добрий світ. Твої дії, твої права і головне ти – важливі!

Продовжуй досліджувати і вивчати, розвивай свої здібності та рішучість, адже твоє майбутнє – це світ, у якому ти маєш право бути почувтим(-ою) і зрозумілим(-ою). Ми віримо в тебе, у твої сили і твої прагнення.

Бажаємо тобі сміливості, рішучості та завжди мирного неба. Пам'ятай, що ти не сам(-а) – твоя сила в єдності, підтримці одне одного та захисті прав кожного(-ї).

До нових зустрічей, друже або подруго!

